

Handläggare
Jens Westlund
Telefon: 08-50821150

Till
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd
2025-06-12

Förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare

Yttrande till kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Nämnden har fått remiss från kommunstyrelsen för yttrande på Statskontorets rapport om förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare. I rapporten bedömer Statskontoret att kommuner och regioner behöver prioritera kontrollen av privata utförare i högre grad än vad som görs i dag. Analys visar att både det politiska ledarskapet och förvaltningens chefskap är avgörande för att kommunerna och regionerna ska prioritera välfärdsbrott tillräckligt högt. Det är också väsentligt att kommuner och regioner har kompetens för upphandling och tillgång till effektiva metoder samt att de kan arbeta aktivt och strategiskt med riskanalyser och utbildningar för att förhindra välfärdsbrott. I rapporten lyfts ett flertal förslag fram som kan underlätta kommuners och regioners kontroll och tillsyn av privata utförare och flera av förslagen är pågående uppdrag inom myndigheter. Bland annat föreslås regeländringar som kan tillgängliggöra utförligare information om utförarna och att sekretessbestämmelser ses över så att kommuner och regioner på ett effektivare sätt kan ta del av varandras information.

Förvaltningen ser positivt på rapporten och välkomnar de förslag som lyfts fram.

Bakgrund

Under senare år har frågan om välfärdsbrott blivit allt mer politiskt och ekonomiskt belastande för staten som den kommunala och regionala sektorn resurser. Rapporter visar att den organiserade brottsligheten i egenskap av privata utförare tar alltmer utrymme och pekar på att statliga myndigheter, kommuner och regioner

behöver kunskap och bättre redskap för att motverka felaktiga utbetalningar och oseriösa aktörers etablering inom välfärden.

Mot den bakgrunden gav regeringen i juli 2024 Statskontoret i uppdrag att utreda och återkomma med åtgärder för hur kommuner och regioner kan förbättra kontrollen och uppföljningen av privata utförare i syfte att motverka välfärdsbrott. Rapporten blev klar våren 2025 och Stockholms stad är remissinstans. Kommunstyrelsen har bett Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd yttra sig över rapporten.

Ärendet

Syftet med Statskontorets rapport och dess förslag är att förbättra kontroll och uppföljning av verksamheter där det förekommer privata utförare i offentligt finansierad verksamhet.

Sammanfattningsvis lämnar Statskontoret följande slutsatser och förslag:

Statskontoret bedömer att kommunallagens bestämmelser om kommunsektorns kontroll och uppföljning har förutsättningar att fungera väl. Regelverket ger stöd för ett systematiskt arbete och ansvarsfördelningen är på det stora hela tydlig. Det finns däremot andra lagar och regler som till viss del begränsar kommuners och regioners möjligheter att kontrollera och följa upp privata utförare. Det gäller i första hand regelverket för sekretess, regelverket för upphandling och lagen om valfrihetssystem (LOV).

Deras analys visar att kommuner och regioner kan behöva prioritera kontroll och uppföljning i högre grad än i dag för att motverka oegentligheter, välfärdsbrott och att oseriösa aktörer etablerar sig i välfärden. En central del i dessa överväganden bör vara om den nuvarande kontrollen och uppföljningen av privata utförare i större utsträckning behöver inriktas på att upptäcka välfärdsbrott. En sådan omläggning kan medföra ökade kostnader på kort sikt, både för själva kontrollen och hanteringen av avtal och konsekvenserna av att leverantörer behöver bytas ut. Trots detta kan ett ökat fokus på välfärdsbrott bidra till att stärka kommunsektorns ekonomi. På kort sikt kan kommunerna och regionerna få ökade intäkter genom fler återkrav av offentliga medel och på längre sikt kan kontrollerna avskräcka oseriösa eller kriminella aktörer från de aktuella marknaderna.

Kommuner och regioner bör överväga att prioritera kontrollen och uppföljningen högre.

Statskontoret bedömer att det över lag behövs mer kontroll och uppföljning inriktad på att upptäcka välfärdsbrott. Men det innebär inte nödvändigtvis att kommuner och regioner behöver satsa mer resurser på kontroll och uppföljning av privata utförare. deras analys tyder på att arbetet går att effektivisera, bland annat genom att prioritera om inom befintliga insatser.

Utredningen visar att många kommuner och regioner bör överväga om de behöver prioritera upp sina insatser för att upptäcka välfärdsbrott och arbeta mer strategiskt och systematiskt. Kommuner och regioner skulle till exempel i större utsträckning kunna använda de program som de enligt kommunallagen ska ta fram för att utforma en strategisk uppföljning av privata utförare. Med strategisk uppföljning avser de en effektivt utformad kontroll och uppföljning, som är erfarenhetsbaserad och som tar sin utgångspunkt i helheten men med möjligheter till anpassning till olika verksamheters förutsättningar. Analys visar också att en strategisk kontroll och uppföljning kan bli mer effektiv om den tar tillvara ny teknik.

Kommun- och regionstyrelsernas uppsikt av privata utförare behöver förtydligas

Statskontoret anser att riksdagen och regeringen kan förbättra kommunernas och regionernas förutsättningar ytterligare genom att bland annat ge kommun respektive regionstyrelsen ett tydligare mandat att säkerställa att de har tillgång till en sammanhållen process och helhetsbild av kontrollen och uppföljningen av privata utförare. Genom att tydliggöra att styrelsens uppsikt även ska omfatta kontroll och uppföljning av sådan verksamhet som genom avtal lämnat över till privata utförare samt krav på att rapportera resultat av uppsikten till fullmäktige kan kommuner och regioner ges konkreta verktyg som kan användas i kontrollen och uppföljningen. Men samtidigt bedömer Statskontoret att det inte räcker med att ändra i kommunallagen för att stärka kommunernas och regionernas förutsättningar att förhindra välfärdsbrott. Det behövs också andra åtgärder för att ge kommuner och regioner bättre tillgång till information som kan hjälpa dem att identifiera kriminella och oseriösa aktörer på ett effektivt sätt.

Kontrollen och uppföljningen kan behöva kompletteras med statlig granskning

Statskontoret bedömer att regeringen bör överväga att se över om det behövs kompletterande granskning till kommunernas och regionernas kontroll och uppföljning av privata utförare med inriktning på att motverka välfärdsbrott. Detta mot bakgrund av bland annat att den kommunala revisionen har begränsade

förutsättningar att bidra till arbetet med att motverka välfärdsbrott. Deras analys visar att det finns behov av kunskapsunderlag för att säkerställa att det samlade systemet fungerar och att kontrollen och uppföljningen är ändamålsenlig och effektiv.

Det behövs effektiva metoder för att upptäcka välfärdsbrott

Statskontoret samlade bedömning är att kommunerna och regionerna generellt kan effektivisera arbetet genom att successivt använda fler verktyg, som automatiska kontroller, riskanalyser och andra metoder.

Deras analys visar att oseriösa aktörer och brott ofta upptäcks genom klagomål eller andra signaler utifrån. De bedömer att kommuner och regioner har möjlighet att bli bättre på att själva upptäcka och förhindra oegentligheter på ett effektivt sätt. Det kan bland annat ske genom att de bygger in automatiska kontroller i systemstöd som signalerar avvikelser, felaktigheter och eventuella brott. Så utförs exempelvis vissa kontroller av fakturor i dag.

Statskontorets analys visar även att kommuners och regioners resurser kan användas mer strategiskt och få större effekt om de skulle arbeta mer riskbaserat än i dag. Det finns flera sätt att arbeta med riskanalyser som verktyg och varje kommun eller region bör välja det sätt som passar dem. En annan förutsättning för träffsäkra och relevanta kontroller är att operativa tjänstepersoner i verksamheterna har inflytande över vad som kontrolleras. Ett sätt att bygga kompetens är att ta tillvara erfarenheter från andra kommuner och regioner och använda de stödmaterial och nätverk som tillhandahålls av bland andra Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Ekobrottsmyndigheten och Upphandlingsmyndigheten.

Politisk prioritering och ledarskap i förvaltningen är avgörande för ett effektivt arbete

Statskontorets analys visar att arbetet med att kontrollera och följa upp privata utförare för att upptäcka välfärdsbrott kan ta tid från kommuners och regioners ordinarie kärnverksamheter.

Statskontoret bedömer att kommunernas och regionernas nämnder och fullmäktige måste prioritera arbetet och även att förvaltningens ledarskap måste fungera väl för att de ska kunna få till stånd en kontroll och uppföljning av privata utförare som är tillräckligt inriktad på att upptäcka och motverka välfärdsbrottslighet, oseriösa aktörer och korruption.

För att undanröja eventuella otydligheter i förvaltningarna om vem som ska göra vad inom kontrollen och uppföljningen av privata utförare är det viktigt att kommuner och regioner där så behövs

tydligt fastställer och kommunicerar hur ansvaret är fördelat. De behöver också följa upp hur fördelningen av ansvar tillämpas.

Statskontoret bedömer att vissa kommuner och regioner behöver se över rutiner för kontroll och uppföljning och säkerställa att de är inriktade på att kunna fånga upp välfärdsbrott, oseriösa aktörer och korruption. Det handlar också om rutiner för att dela uppgifter mellan förvaltningar samt om att se till att sprida framgångsfaktorer för arbetet. Det behöver finnas ett tydligt stöd för hur och när en anmälan ska göras.

Statskontoret konstaterar att kommuner och regioner inte anmäler välfärdsbrott i tillräcklig utsträckning och att det riskerar att medföra att rättsvårdande myndigheter inte i tillräcklig grad belyser och prioriterar välfärdsbrottslighet i kommunsektorn.

Viktigt att öka kompetensen och utbilda förtroendevalda och anställda om välfärdsbrott

Statskontorets analys visar att kommuner och regioner behöver fortsätta att utbilda politiker och tjänstepersoner om risker för välfärdsbrott, oegentligheter och korruption. Chefer och andra anställda i ledande positioner har särskilt ansvar för att höja kunskapen i dessa frågor i sina organisationer, och även för att säkerställa att kunskaperna kommer till användning.

Nytt regelverk riskerar att försämra kontrollen av välfärdsbrott

Kommunallagens 5 kap. 3 § om uppföljning och kontroll av privata utförare ändrades 2024. Ändringen innebär att fullmäktiges program med mål och riktlinjer för sådana angelägenheter som utförs av privata utförare också ska gälla verksamhet som bedrivs i egen regi inom samma område. Men det är ännu oklart vad ändringen på sikt får för konsekvenser för kontrollen och uppföljningen av privata utförare och vi anser att regeringen behöver följa utvecklingen.

Statskontoret anser att kommunerna och regionerna trots lagändringen har anledning att i olika sammanhang anpassa kontrollen och uppföljningen utifrån verksamhetens driftsform. Att överlåta verksamhet i privat drift innebär att överföra offentliga medel till enskilda, vilket kan medföra risker för verksamheten. Det i sig är ett motiv för att genomföra särskilda insatser för kontroll och uppföljning. Statskontoret bedömer att lagändringen riskerar att osynliggöra de kontrollbehov som är unika för privata utförare, exempelvis att kontrollera att företaget har betalt sina skatter. Det riskerar i förlängningen att försämra uppföljningen och kontrollen i syfte att motverka välfärdsbrott.

Kommuner och regioner behöver tillgång till mer information för att kunna göra effektiva kontroller

Statskontorets analys visar tydligt att brist på information är ett väsentligt hinder för kommuners och regioners uppföljning av privata utförare i syfte att hindra välfärdsbrott. Kommuner och regioner behöver ha tillgång till viss information som de inte har tillgång till i dag. Dessutom behöver det bli enklare att ta del av information som finns hos myndigheter och andra kommuner och regioner.

Statskontoret har identifierat att följande behov av information är särskilt angelägna för att förbättra kommuners och regioners arbete för att motverka välfärdsbrott:

- Kommuners och regioners erfarenheter av utförares tidigare leveranser, exempelvis i form av ett nationellt register
- Registerinformation, exempelvis från belastnings- och insolvensregister, i enlighet med leverantörskontrollutredningens förslag.
- Snabb information om status i tillsynsärenden och andra uppgifter från myndigheter som kan underlätta arbetet med att identifiera kriminella aktörer och förhindra välfärdsbrott
- Patientdata och journaler i kontrollsyfte för de verksamheter som regionerna är huvudmän för, exempelvis genom en sådan uppgiftsskyldighet för utförare som nu ska införas i socialtjänsten
- Kontraktsvärden och faktiska utfall i kostnader.

Statskontoret noterar att regeringen redan helt eller delvis har hanterat några av dessa behov genom pågående uppdrag till myndigheter. Exempelvis har Bolagsverket fått i uppdrag att utveckla ett it-system för samordnad leverantörskontroll, och Konkurrensverket ska under 2025 lämna förslag till en metod för att bedöma hur väl leverantörer har uppfyllt kvalitetskrav i offentliga kontrakt.

Statskontoret föreslår följande lagändringar som ska träda i kraft den 1 januari 2026.:

- ett tillägg i kommunallagen 6 kap. 1 § som tydliggör att styrelsens uppsikt inbegriper kontroll och uppföljning av privata utförare
- en ny paragraf i kommunallagen 10 kap. av vilken det framgår att styrelsen årligen till fullmäktige ska rapportera om sitt arbete och resultat kopplat till sin uppsikt av kommunens eller regionens uppföljning och kontroll av privata utförare.

- Regeringen bör överväga att utreda om staten behöver komplettera granskningen av den kommunala och regionala verksamheten i syfte att motverka välfärdsbrottslighet.
- Regeringen bör närmare utreda vad som hindrar tjänstepersoner i kommuner och regioner att anmäla välfärdsbrott och ta fram åtgärder för att minska trösklarna för att anmäla.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för ekonomi och upphandling. De fackliga organisationerna informeras på förvaltningsgruppen den 3 juni 2025.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen välkomnar Statskontorets rapport och ser positivt på de förslag som lämnas. Förvaltningen lyfter särskilt förslag som möjliggör att myndigheter lättare och effektivare kan dela för kommuner och regioner viktig information om utförarens tidigare leveranser och kvalitet i syfte att identifiera oseriösa aktörer.

Med Statskontorets förslag tillsammans med den nya lagstiftningen som börjar gälla från 1 juli 2025, att kommunernas interna styrning ska innehålla kontroller i syfte att förebygga fel och oegentligheter i verksamheter, ger kommunerna och regionerna bättre förutsättningar att förhindra välfärdsbrott.

Lee Orberson
stadsdelsdirektör
Hägersten-Älvsjö
stadsdelsförvaltning

Alexander Baena
avdelningschef
Hägersten-Älvsjö
stadsdelsförvaltning

Bilagor

Remissunderlag- Förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare i kommuner och regioner (Statskontoret 2025:7)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Lee Orberson, stadsdelsdirektör	2025-05-28
Alexander Baena, avdelningschef	2025-05-28